

respondetur esse desumptum a principali qualitate, non vero a totali et integra: sic enim dicimus, et ignem calore agere, eo quod actio siccitatis minor sit multo quam caloris: sic ergo in proposito actio frigiditatis est minima, ac s^ep^e nulla, si forte habeant majorem frigiditatem alimenta, quam sit necessaria nonnullis animantis partibus: respectu tamen earum partium, in quibus praeponatur frigus, certe frigiditas conductus plurimum ad perficiendam nutritionem. Ex dictis intelligitur maxime et facile quomodo ex eodem cibo generetur calor, os, nervus, etc., ab eadem nutritiva virtute: ratio enim est, quia temperamenta talium partium sunt diversa: nam una quaeque agit ad sui nutritionem per proprium sibi temperamentum: facit ergo sibi simile. Porro quedam sunt membra destinata a natura ad praeparandum cibum omnibus membris, ut hepar et ventriculus: haec ergo in prima decoctione non faciunt substantias omnino sibi similes, quia temperamentum non provenit ad omnitudinem similitudinem, attamen faciunt substantias valde similes propter propinquitatem temperamenti.

14. *Quinta assertio bipartita.* — *Suadetur prior pars.* — *Suadetur posterior.* — Quinta conclusio. Virtus attractiva, et retentiva expulsiva excrementorum potentia est realiter distincta ab anima, et a qualitatibus primis, in se tamen una videtur realiter. Prima pars probatur ex diversitate agendi, attrahere enim alimentum et illud disponere, actiones sunt omnino diversae ab actionibus primarum qualitatum: ergo et potentiae. Item in magnete virtus ad trahendum ferrum non est forma substantialis, nec temperamentum primarum, ut ostendimus in fine librorum de generatione, sed est specialis qualitas, idemque est in similibus aliis: ergo idem erit in vivente dicendum de hac virtute attrahendi alimentum. Tandem qualitates primae, quod sint in animali, non ideo recipiunt novam virtutem et actionem: ergo temperamentum primarum qualitatum tantum potest agere simile temperamentum: ergo ad actiones alterius rationis, ut attrahere, retinere, etc., necessaria est nova virtus. Quod vero haec sit una tantum, probatur: nam illa tria se mutuo consequuntur, retentio enim est quasi terminus attractionis: eadem autem est virtus causans motum et terminum: tunc ulterius, retinere conveniens, expellere que disconveniens, habet inter se magnam vicinitatem: ergo ad haec sufficit eadem virtus, quae retinendo unum expellat aliud.

15. *Aliqui posteriori parti assertionis repugnant.* — Nonnulli quidem has omnes potentias volunt esse distinctas, ut Vignarius et Apollinaris supra, et ex medicis nonnulli; alii esse ipsum calorem naturalem, ut Fernelius, lib. 5, Physiologiae, cap. 4, quod tamen diximus videtur probabilius: ac forte prima opinio posset ad hunc sensum explicari, nempe quod praeter temperamentum disponens materiam cibi necessaria sit specialis virtus animae vegetantis, que distribuat alimentum, trahendo ad singulas partes, ibique retinendo et expellendo superflua: quo quidem modo dici posset eam potentiam dirigere, moderarique actionem caloris naturalis: attamen quidquid sit de sensu opinantium, quod a nobis expressum est verum videtur: oportet tamen addere virtutem attractivam diversae rationis apparet in membris diversis, diversitatemque magnam in hujusmodi actionibus praese ferentibus, sic in hepate specialis virtus apparet ad trahendum chylum in renibus, alia distincta ad trahendum serum, et in liene similiter, etc., sicut in diversis herbis diversa est virtus juxta diversitatem tractionum et actionum.

16. *Ad loca Aristotelis, in num. 2.* — *Ad argumenta in eodem num. 2.* — Jam ad argumenta primae opinionis. Ad primum locum Aristotelis patet expositio ex dictis: vel forte eo loco per facultatem animae intelligit philosophus principalem illius virtutem. Ad secundum locum respondetur Aristotelem per nutrimentum intellectisse instrumentum separatum: calorem vero conjunctum, ut exponunt Themistius, Simplicius, Commentator et alii. Ad primam rationem dico potentiam nutritivam, si sumatur pro virtute assimilatrice esse ipsam animam realiter: si pro virtute trahente alimentum, esse passionem animae a calore distinctam: si pro virtute disponente, ipsum esse temperamentum viventis, quod in diversis viventibus est diversum. Ac secundam jam tribuimus animae virtutem quamdam perfectiorem, ac temperamentum ipsum perfectius est, neque est opus alia virtus, quia nutriendi actio inter vitales infima est. Ad tertiam potius nutritiva virtus remittitur, atque intenditur ad intensionem et remissionem caloris, ut experientia docet. Ad quartam exempla sunt falsa, nam sensorium sensus non est instrumentum effective concurrens cum sensu ad actionem, sed subjectum est potentiae, quod oportet comode dispositum esse: dicitur autem organum, quod sit instrumentum animalis, non vero potentiae.

17. *Satisfit jam parti secundae tituli.* — Ex his colligitur, quid dicendum sit de potentia augmentativa, cum enim nutritio et auctio eadem actio sint, eadem etiam erit potentia. Primo, quia qua virtute alimentum convertitur in substantiam aliti, eadem acquiritur quantitas illius, quae si sit major, quam deperdita, dicitur augmentatio. Secundo, quantitas non producitur nisi cum substantia: eadem ergo virtus est acquisitiva substantiae et quantitatis. Tertio virtus productiva quantitatis non est alia quantitas: est ergo eadem virtus, quae producit substantiam. Antecedens certum videtur apud omnes, qui profecto nullam physicam actionem quantitati tribuunt. Consequens vero inde suadetur, quia quidquid aliud assignetur, posterius est augmentatione, ac proinde principium illius esse non poterit. Confirmatur etiam exemplo ignis, nam eadem virtus nutritur, et augetur suo modo. Atque haec est sententia Aristotelis 1, de Generat., cap. 5, ubi ait nutritionem et actionem esse eamdem actionem, et alibi s^ep^e, sicut calor naturali tribuit nutritionem et augmentationem, unde cap. 4, de sensu et sensibili ait calidum augmentare. Idem repetit 3, de Partibus, cap. 6, consentit Philoponus 2, de Anima, fol. 49, col. 3, Themistius, cap. 47, Durandus, in 1, distinct. 3, part. 2, quæst. 2, art. 4, oppositum quidem insinuat Albertus 2, de Anima, tract. 2, cap. 9, et tenet aperte Venetus et Thienensis, textu 50, Jandunus, quæst. 3, Apollinaris, quæst. 9, Javellus, quæst. 18. Sed fortasse putarunt hi auctores actionem nutritivam et augmentativam esse distinctas omnino, ac minime subordinatas, quod cum falso sit, constat eamdem virtutem ad eas ordine suo exercendas sufficere, cum vulgare sit in philosophia actionem vel effectum primarium et secundarium, virtutes distinctas non arguere.

18. *Objectio contra paulo ante resoluta.* — *Responsio ex Alberto.* — Oppones tamen. Si potentia augmentativa ipse est calor naturalis: ergo quamdiu calor ille duraverit, ac viguerit, tamdiu durabit augmentum: consequens vero falso est: nam pueritia tempus est augmenti, teste Galeno et Avicenna, non autem juventus, et tamen non minus viget calor in juventute, quam in pueritia. Respondetur ex Alberto, supra capite 6, discrimen esse; in puerita enim membra sunt mollia, quod necessarium est, ut alimentum possit per illa discurrere, omniaque augere: at in juventute jam membra duriora sunt propter majorem exsic-

CAPUT X.

QUID SIT POTENTIA GENERATIVA, ET AN SIT A NUTRITIVA DISTINCTA.

1. *Triplex hic enodanda quæstio.* — In hac quæstione quidam sine distinctione opinantur hujusmodi potentiam esse qualitatem quamdam realiter distinctam a potentia nutritiva, et ab aliis, quam videntur sequi expositores 2, de Anima, textu 42. Alii vero credunt esse eamdem cum nutritiva, quod insinuat ibidem Ægidius, et aperte tenet Valles, lib. 2, Controversiarum, cap. 17. Sed in hac parte oportet uti distinctione, ut notavit Albertus, tract. 2, cap. 7. Nam in generatione viventis duæ interveniunt actiones, prima est formativa seminis ex materia sanguinis: secunda est formativa membrorum viventis generandi: seu est actio generandi membra viventis ex materia seminis, in ipso autem semine duæ substantiae includuntur distinctas habentes formas, nempe substantia materialis et crassa, et substantia spiritus in illa plantati: unde in prima actione includuntur duæ productivæ talium substantiarum, quibus omnibus actionibus attribui debet aliqua virtus. Quare triplex insurget quæstio, prima, an virtus formativa seminis

quantum ad partem materialem et crassam, sit eadem cum virtute, qua generans se alit? Secunda quæ sit virtus formativa dici spiritus inclusi in semine? Tertia, quæ virtus subiectetur, postea in semine ipso, per quam possit corpus organicum effici.

2. Prima assertio pro prima quæstione. — Dico primo. Virtus ad formam illam materialem seminis est ejusdem rationis cum virtute nutritiva existente in quadam parte viventis. Ad probationem hujus suppono, hujusmodi virtutem formativam seminis non esse dispersam per omnia membra corporis, sed esse in determinata parte. Hoc supposito probatur conclusio primo. Semen ipsum est ultimum alimentum illius partis et membra: ergo fit a virtute nutritiva illius. Antecedens probatur primo ex omnimoda similitudine inter substantiam seminis, et substantiam illius membra, hoc enim argumento evidenter colligitur, quo succo unaquæque pars viventis nutriatur, sic probavimus alibi chylo nutritri ventriculum, sanguine hepar, ubera lacte. Secundo: nam est optima institutio naturæ, quod illo succo nutriatur aliqua pars, quam ipsa elaborat, sed illa parshabet virtutem elaborandi sanguinem usque ad formationem seminis: ergo nutritur illo: alias duas oportet habere actiones circa sanguinem: unam qua nutritur, aliam qua semen efficeret, quod superfluum est, neque intelligitur quando unam, quandove aliam exerceat, cum agens sit naturale, et materia eadem, et eodem modo applicata. Tertio: nam pars illa, quæ semen efficit non agit in sanguinem nisi medio suo temperamento, agit enim assimilando sibi, sed temperamentum illud est virtus nutritiva, ut ex superiori capite constat: ergo, etc. Quarto arguitur: nam idem est de generatione lactis in foeminis et de formatione seminis, sed lac fit media actione temperamenti alieujus partis, scilicet uberum, quæ lacte nutriuntur, alias innumeræ virtutes et potentiae essent multiplicandæ: ergo idem est de virtute formativa seminis. Quinto substantia illa seminis est similis cuidam substantiæ, qua membra solida nutriuntur, scilicet medullæ ossium. Unde ea membra solida seminaria solent appellari, et Plato, dialogo de natura, medullam ipsam semen appellat: ergo sicut in aliis membris solidis medulla fit a virtute nutritiva, ita in hoc, de quo loquimur, semen fit a virtute nutritiva, quod est intentum.

3. Circa tertiam quæstionem arguitur, quod virtus formativa residens in semine non sit ipsa

nutritira. — Circa alias duas quæstiones major est difficultas et a tertia incipiendo, videtur sane, quod virtus residens in semine ad organisandum corpus, sit longe alterius rationis a virtute nutritive. Et probatur: nam virtus nutritiva est ipsummet temperamentum viventis (loquimur enim de virtute dispositiva, nam de aliis dubitatio non est), sed virtus seminis non potest esse tale temperamentum: ergo distincta est. Probatur minor, explicaturque argumentum. Nam in vivente os, verbi gratia, nutritur, quia in eo est temperamentum assimilans sibi cibum: at in semine non est formaliter temperamentum ipsius ossis: ergo virtus illa, qua semen fabricat os, est distincta ab illa, qua os se nutrit: et idem argumentum est de singulis partibus. Dices forte, semen agere temperamentu suo tanquam virtute propria, et ita non differre a virtute nutritiva, nisi tanquam temperamentum unius partis a temperamento alterius. Contra. Si semen tantum ageret suo temperamento, disponeret solum materiam ad productionem sui similis, ut singulis membris fieri videmus, id autem non ita est; nam spiritus ille subtilis, et tenuis format ossa et omnia membra diversa: ergo non potest agere per temperamentum suum, sed per aliam eminentiorem qualitatem, quæ resideat, et subjectetur in ipsa parte spirituosa seminis, in qua tantum residet virtus activa.

4. Circa secundam quæstionem arguitur. — Et ex hoc ulterius videtur sequi circa secundam quæstionem, quod virtus, quæ est in vivente ad formandam illam partem spirituosam seminis sit omnino distincta a virtute nutritiva. Et probatur: nam forma illius spiritus, et qualitas est omnino distincta ab omnibus partibus viventis: ergo virtus formativa illius spiritus erit distincta a virtute nutritiva partium. Item virtus nutritiva tantum habet præparare materiam cibi ad perfectam assimilationem substantiæ alii: sed illa substantia tenuis nulli parti viventis deservire potest in nutrimentum: ergo non fit a nutritiva virtute. Item ille spiritus non fit ex sanguine, ut ex materia, de quo infra, virtus autem nutritiva solum versatur circa sanguinem, cum sanguis sit ultimum alimentum: ergo.

5. Secunda assertio pro tertia quæstione. — Contrarium autem partem, scilicet virtutem generativam non esse distinctam a nutritiva, sentit Aristoteles 2, de Anima, textu 34, dicens actum vegetativæ potentiaræ esse generare, et alimento uti, ubi has actiones refert ad eamdem potentiam, et textu 42, clarius scribit,

quod eadem vis animæ generativa sit, et nutritiva, et 2, de Generat. animalium, cap. 4, id aperte insinuat. Et probatur: nam generatio et nutritio, solum differunt, sicut productio totius et partis, productiones autem ejusmodi per se loquendo ejusdem rationis sunt, dicta vero diversitas, quasi per accidens: ergo ab eadem virtute procedunt, quod a simili potest confirmari, in igne augente se et alium generante. Secundo contingit per nutritionem eadem membra integra restaurari, aut partem quamdam carnis integrum, in qua regenerantur arteriæ, venæque omnes requisitæ, illud autem non fit per modum nutritionis, sed per quemdam modum novæ generationis: ergo manet in membris viventis virtus ejusdem rationis cum generativa; hæc autem non est nisi nutritiva: ergo, etc.

6. Proximæ positæ probationes exponi possunt. — Argumenta hæc solvi aliquo modo possunt. Nam Aristoteles illis locis, ut divus Thomas ibi, lectione 9, exponit, loqui videtur, de virtute principali, non de potentia, vel certe loqui non de virtute generativa existente in semine, sed de ea quæ est in vivente ad efficiendum semen. Ad primam rationem dici potest generationem quidem totius, et partis per se loquendo non requiri distinctas virtutes: attamen ratione diversi modi potuisse requiri, veluti generatio partium fiat a similibus partibus, totius vero a quadam instrumento minus simili et ignobiliori. Unde ad secundum, quod est fundamentum Vallesii, responderet in membris viventis manere virtutem similem generativa quantum ad effectum produendum, eam tamen non esse ejusdem rationis, quia modus est valde diversus: vivens enim habet virtutem ad regenerationem partium per similitudinem temperamenti: at vero semen habet virtutem ad formanda membra non per simile temperamentum, quod in se habeat formaliter, ideoque oportet habere per virtutem alterius rationis. Instabis, vivens quoque nonnunquam regenerare membrum heterogeneum per actionem partium dissimilium. Sed negandum id fieri posse, ut experientia demonstrat, vel si possit aliquando, id quidem fieri per virtutem consimilem generativæ, ac proinde distinctam a nutritiva.

7. Difficultatem vero in num. 3 propositam non satis expediti. — Sed tamen quamvis hæc argumenta solvantur, alterius tamen argumenti numero tertio expositi solutionem adhuc non invenio: nempe, quæ sit hæc virtus in semine residens, aut quo modo possit unica existens, quæ necessario, et sine cognitione operatur, tam varia et diversa membra tanto ordine componere: nam quod vulgo dicitur, virtutem illam esse calorem quemdam vitalem adjutum colesti, verba sunt, quæ rem non explicant, calores enim illi non nisi calefaciunt, ac disponunt ad formam substantialem. Imo eadem difficultas restat, quomodo a calore possit provenire tanta varietas membrorum, et complexionum partialium, quanta reperitur in animantibus perfectis. Quare Scotus hanc efficientiam, semini denegavit, eamque tribuit cœlo. Sed eadem difficultas urget de celo, quod naturaliter agit, nec nisi calefaciendo, vel exsiccando. Galenus ergo, ut etiam 2 Physicorum dixi, *divinam* (inquit) *hanc esse virtutem, et quæ procedere nisi ab aliquo habente intellectum nequeat.* Quod etiam Trismegistus apud Eugubinum, cap. 3, aperte sensit, dicens, *cogita, o fili, hominem in utero materno compositum. Totamque opificis artem diligenter perpende, et disce quis sit opifex, qui hanc hominis pulchram, divinamque imaginem fecerit, quis oculos formaverit, quis nares et aures rebraverit, qui os aperuerit, quis nervos tenebrerit, aspice quot artes unius materiæ, quot opera una circumscriptio, cunctaque pulchra, cuncta cum mensura, cuncta seorsum, quis hæc omnia fecit, quæ mater, quis pater, nisi invisi bilis Deus, qui sua voluntate cuncta operatus est.* Ego quidem censeo hanc virtutem esse altissimam, et multum ab alente distinctam, quod etiam dictus Galenus, libro de Foetuum formatione, asserit: attamen quid sit, et quomodo operetur, non assequor.

8. De secunda quæstione in numero primo. — De virtute vero formativa spiritus inclusi in semine arbitror non esse distinctam ab anima viventi generantis, si loquamus de virtute inductiva formæ substantialis, si autem loquamus de virtute dispositiva, illa est calor vitalis, et cordis disponens materiam ad productionem spirituum vitalium, et ideo Aristoteles 2, de Generat. animal., capite primo, aperte asserit virtutem formativam seminis esse calorem naturalem. Non esset etiam improbabile putare illam virtutem esse qualitatem aliquam distinctam et perfectiorem, sed in ea re nihil habeo certum et exploratum. Ex his omnibus colligitur divisionem potentiarum vegetativarum, quæ tradi solet in nutritivam, augmentativam et generativam, non esse sumendam tanquam impotentias distinctas realiter, sed potius dari ad explicandum actus omnes animæ vegetativæ.